

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Хмельницький національний університет
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Міжрегіональна Академія управління персоналом
Національний авіаційний університет
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Всеукраїнська науково-практична конференція
з міжнародною участю

***Освіта і соціальна робота
як ресурси розвитку
особистості й суспільства***

Матеріали доповідей

24 листопада 2022 року

Чернівці

Редакційна колегія випуску:

Федірчик Тетяна, декан факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, доктор педагогічних наук, професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Тимчук Людмила, завідувач кафедри педагогіки та соціальної роботи, доктор педагогічних наук, професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Кармалюк Сергій, заступник декана факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, кандидат історичних наук, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Данильчук Лариса, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Хмельницького національного університету, керівник науково-дослідної лабораторії «Креативної педагогіки та зв'язків із громадськістю», дійсний член-кореспондент АМСКП «Полісся».

Сидорчук Нінель, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрогогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка, академік АМСКП «Полісся».

Раєвська Яна, доктор психологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук, завідувач кафедри психології, Міжрегіональна Академія управління персоналом.

Опалюк Тетяна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Балахтар Валентина, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки професійної освіти Національного авіаційного університету.

Гуляєва Марія, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Камбур Андрій, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Освіта і соціальна робота як ресурси розвитку особистості й суспільства: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Чернівці, 24 листопада 2022 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2022. 217 с.

До збірника увійшли тези доповідей учасників конференції, які відображають різновекторний аналіз цільових сфер перетину освіти і соціальної роботи; авторські рефлексії щодо пошуку й обґрунтування ефективних і оптимальних організаційно-змістових засад та механізмів освіти, здатних реалізувати соціальну політику захисту прав людини, забезпечення гідного рівня життя, сприяння адаптації й повноцінному функціонуванню населення в умовах постійних суспільних трансформацій.

За зміст матеріалів редколегія відповідальності не несе

ЗМІСТ

<i>Амеліна Вікторія. Стратегії соціально-педагогічного впливу щодо формування соціальної компетентності</i>	7
<i>Андрійчук Світлана. Підготовка майбутніх фахівців соціальної роботи до роботи із людьми з інвалідністю (з досвіду кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича)</i>	11
<i>Балахтар Валентина. Гідність - запорука свободи, незалежності, державності</i>	14
<i>Балахтар Валентина, Баранова Ольга. Здоров'я та здоровий спосіб життя у діяльності практичного психолога</i>	16
<i>Балахтар Валентина, Сірак-Кондратьєва Оксана. Актуалізація життєстійкості у представників середнього бізнесу в кризових умовах</i>	18
<i>Балахтар Катерина, Величко Оксана. Психологічні особливості спілкування в умовах війни</i>	20
<i>Балахтар Катерина, Іноземцева Олена. Психічне здоров'я дітей в умовах війни</i>	21
<i>Балахтар Катерина, Кріпкий Руслан. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) як результат переживання травматичних подій в умовах війни</i>	23
<i>Балахтар Катерина, Кузьменко Аліна. Сексуальне насильство в умовах війни</i>	25
<i>Блінов Олег. Перспективи використання проектного методу в авіаційній галузі</i>	26
<i>Боровисюк Таїса. Комунікація в діяльності соціального працівника: сучасний вимір</i>	28
<i>Бриндіков Юрій. Технології соціальної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій</i>	31
<i>Власов Владислав. Життя сповнене цікавими моментами: Жан-Батист Бернадот, Карл Юхан XIV(1763-1844)</i>	34
<i>Гнатчук Оксана. Необхідність цифрової трансформації соціальної сфери як вимога часу</i>	38
<i>Голова Наталія. Розвиток фахової компетентності майбутніх соціальних працівників у контексті модернізації змісту освіти</i>	40
<i>Гомонюк Олена, Онишко Оксана. Порівняльний аналіз формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців соціальної сфери у країнах Європи</i>	44
<i>Гуляєва Марія. Андрагогічні компетентності, ролі та функції соціального працівника(на основі підходів німецьких дослідників)</i>	49

<i>Данильчук Всеволод, Данильчук Лариса. Можливості сучасних технологій віртуальної реальності в освітньому закладі</i>	54
<i>Данильчук Лариса. Реалізація інтелектуальних рекреаційних ресурсів у професійній підготовці майбутніх коучів (на прикладі м.Хмельницький).....</i>	58
<i>Дубасенюк Олександра, Сидорчук Нінель. Соціально-педагогічні засади підготовки майбутнього вчителя в умовах освітніх змін</i>	61
<i>Зозуляк-Слущик Роксоляна. Тенденції інформатизації сучасного освітнього середовища закладів вищої освіти.....</i>	64
<i>Камбур Андрій. Гуманістичні практики фахівця соціальної роботи.....</i>	66
<i>Кармалюк Сергій, Juchtenko Wadim. Соціально-педагогічна допомога проблемним сім'ям: німецький досвід для українських громад.....</i>	69
<i>Ковальчук Інна, Олішевська Анна. Використання інформаційно-комунікативних технологій в інклюзивному просторі сучасної школи.....</i>	73
<i>Ковальчук Тетяна. Розвиток творчого потенціалу медичних сестер як педагогічна проблема.....</i>	76
<i>Кокарева Анжеліка, Андріяко Аліна. Конфліктність як особистісна характеристика підлітків.....</i>	80
<i>Кокарева Анжеліка, Євменова Ольга. Корекція емоційного вигорання студентів засобами арт-терапії.....</i>	83
<i>Кучумова Наталія. Тренінг формування фахових навичок як засіб підготовки фахівців соціальної сфери.....</i>	86
<i>Лазаренко Ольга. Значення терапевтичних стосунків як неспецифічного фактору в психологічній допомозі для наслідків травматичного досвіду біженців.....</i>	90
<i>Левко Мар'яна. Забезпечення стійкої мотивації до постійного професійного саморозвитку та самореалізації як умова розвитку професійної мобільності викладача ЗВО.....</i>	92
<i>Літвіненко Світлана. Формування професійних компетентностей майбутніх учителів біології та основ здоров'я при вивченні дисципліни «Корисні рослини та фітооздоровлення».....</i>	96
<i>Мальцева Ольга. Особливості соціалізації «цифрових аборигенів».....</i>	99
<i>Медіна Тетяна. Протидія експлуатації, торгівлі людьми та гендерно зумовленого насильства як напрям діяльності міжнародних організацій та громадського сектору в Україні.....</i>	101
<i>Мен'ї Ян. Формування комунікативної культури студентів як базового компонента підготовки фахівців людиноорієнтованих професій.....</i>	104

<i>Микитенко Інна.</i> Застосування інноваційних технологій – ефективний засіб активізації навчального процесу з іноземної мови.....	106
<i>Мищак Людмила.</i> Інтеграція студентської молоді до середовища великого міста.....	110
<i>Міхеєва Оксана.</i> Діяльність мобільних команд соціальної роботи у час війни.....	112
<i>Мудрий Ярослав.</i> Проблеми реалізації державної молодіжної політики в Україні.....	113
<i>Мудрий Ярослав, Сутаєв Ілля.</i> Освіта як мотиваційна детермінанта самореалізації молодих громадян в Україні.....	116
<i>Неїжпапа Людмила.</i> Соціальний захист тимчасових переселенців з України: досвід Франції.....	118
<i>Новікова Н., Тімкін Іван.</i> Соціальна робота з пасажиром з особливими потребами в аеропортах.....	122
<i>Овод Юлія.</i> Стан сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до здобуття освіти в умовах дистанційного навчання.....	125
<i>Олексюк Наталія, Бачинська Олена.</i> Соціалізація молоді з інвалідністю в середовищі територіальної громади.....	127
<i>Павленко Тетяна.</i> Метод психотерапії «я-реконструкція» в роботі з психосоматикою.....	130
<i>Пилипенко Юлія, Мирончук Наталія.</i> Актуальні проблеми та способи протидії булінгу в освітньому середовищі початкової школи.....	131
<i>Пірен Марія.</i> Соціальний діалог в управлінській культурі соціальних служб: європейський досвід для освітянського навчання громадян.....	134
<i>Платаш Лариса.</i> Можливості фахової підготовки майбутніх соціальних працівників в Німеччині (на прикладі Рейн-Майнського університету).....	138
<i>Попов Олександр.</i> Педагогіка пригод як метод соціальної роботи.....	141
<i>Проскурка Наталія.</i> Взаємозв'язок емоцій та здоров'я людини.....	144
<i>Равлюк Тетяна.</i> Профілактика газлайтингу як «завуальованого» домашнього насильства щодо дітей.....	146
<i>Раєвська Яна, Місяченко Анжела.</i> Психологічні особливості копінг-стратегій поведінки осіб, що втратили роботу.....	149
<i>Раєвська Яна, Топтигіна Юлія.</i> Особливості мотивації до діяльності працівників центру зайнятості.....	152
<i>Раєвська Яна, Цибульський Арман.</i> Гіпотетичні причини виникнення суб'єктивного прискорення перебігу часу.....	154
<i>Раєвська Яна, Ястребов Владислав.</i> Теоретичний аналіз проблеми соціально-психологічних особливостей адаптації безробітних на етапі професійної перепідготовки.....	157

<i>Рахманов Віталій.</i> Інформаційне забезпечення освітнього процесу в умовах освітньо-інформаційного середовища технічного університету.....	160
<i>Рідкодубська Ганна.</i> Профілактика професійного вигорання працівників соціальної сфери.....	162
<i>Романовська Людмила.</i> Дитячі організації як чинник формування в дітей та підлітків установки на здоровий спосіб життя.....	164
<i>Санжаровець Валентина.</i> Волонтерство і соціальна робота.....	167
<i>Сербалюк Юрій, Співак Віталій.</i> Благодійні інституції у підросійській Буковині наприкінці ХІХ ст.....	169
<i>Смерчак Леся.</i> До питань профілактики асоціальної поведінки підлітків.....	172
<i>Сухоребра Тетяна.</i> Сутність технологій превентивної діяльності соціального працівника.....	174
<i>Тимчук Людмила.</i> Соціальний потенціал освіти дорослих.....	177
<i>Ткачук Т., Львовичкіна С.</i> Особливості використання коучингу з підвищення трудової мотивації працівників комерційної організації.....	186
<i>Ткачук Т., Шведова О.</i> Психологічні особливості агресивної поведінки у підлітків.....	189
<i>Файн Альбіна.</i> Педагогічний супровід студентів з особливими освітніми потребам.....	191
<i>Цимбалюк Наталія.</i> Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам під час війни в Україні.....	194
<i>Чесановська Софія, Савельчук Ірина.</i> Розвиток креативності соціального працівника у процесі його професійної підготовки.....	197
<i>Шапенко Наталія, Слободянюк Михайло, Дацун Олена.</i> Соціально-психологічна адаптація дітей з порушенням опорно-рухового апарату.....	199
<i>Шестакова Катерина.</i> Соціальна підтримка вчителя, який працює з учнями з особливими освітніми потребами.....	202
<i>Штифурак Віра.</i> Стратегія превентивної діяльності соціального працівника в сучасних реаліях.....	205
<i>Шопа Христина, Зозуляк-Случик Роксоляна.</i> Зарубіжний досвід підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до професійної діяльності.....	208
<i>Юрій Едуард.</i> Публічні закупівлі як інструмент економічної та соціальної політики України в умовах війни.....	210
<i>Яремчук Сергій.</i> Розвиток освітньої складової спеціальності «Соціальне забезпечення» у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.....	213

особистістю в довербальний період. Як і в будь-якому терапевтичному процесі, ми не можемо змушувати клієнта щось розповідати, згадувати і т. д., доки він не заявить потреби в цьому. Тому, ми можемо працювати з актуальним запитом, використовуючи матеріал, який виникає в динаміці. Тобто те, що клієнт демонструє тілом, діями та емоційно є тим ключем, який дозволить поглянути в світ довербальної травми та реконструювати те, що відбулось колись. Ми не можемо визначити точну дату, проте, можемо зрозуміти сам процес, який відбувається в підсвідомості особистості, його відображення в тілі, емоціях, поведінці.

Важливо розуміти, що не має значення, як насправді і яким чином відбувались події в дитинстві клієнта, важливо саме те, яке розуміння себе, своїх бажань, права на власність та права на отримання задоволення це сформувало у клієнта.

В роботі нам варто звертати уваги на зміни, які відбуваються з клієнтом під частерапії, які спогади додаються, як змінюються тіло та емоції, так як дуже часто, це є показником того, наскільки конструктивним є процес роботи, та виявити інші довербальні травми.

У психотерапевта по методу «Я-реконструкція» є більш важке завдання, ніж просто описати сценарій подій, які колись могли відбутись. Потрібно зрозуміти зміст реконструкції, коли є лише психосоматичні прояви, асоціації клієнта по свій стан, незрозумілі для нього емоції та стратегії поведінки. Опираючись на цю інформацію, йому варто навчитись визначати когнітивні та афективні стани певного етапу раннього дитинства.

Список використаних джерел

1. Павленко Т. В. Метод психотерапії «Я-реконструкція» (вступ в метод)/ «Психобук» (Psychobook). – Київ, 2021. – 110 с.

Юлія ПИЛИПЕНКО

магістрантка, спеціальність 013 «Початкова освіта»
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Наталія МИРОНЧУК

доктор педагогічних наук, доцент
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління

Житомирський державний університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Проблема булінгу (цькування) у закладах освіти є доволі розповсюдженим явищем: поширюються прояви жорстокості, агресії, психологічного тиску зі сторони різних суб'єктів освітнього процесу. Ситуація ускладнюється

розширенням середовища і засобів впливу (реальних і віртуальних) – сьогодні неабияку небезпеку становить так званий «кібербулінг» (інтернет-цькування), а також діяльність закритих груп, які пропагують екстремізм, антисоціальну поведінку, провокують суїциди тощо.

Проблема протидії булінгу перебуває в актуальному полі пошуку шляхів її розв'язання на державному рівні (Закони України «Про повну загальну середню освіту» (ст.15), «Про охорону дитинства», «Про захист суспільної моралі», «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та ін.) та в наукових дослідженнях (О.Балакірева, Р.Безпальча, А. Губко, І. Сидорук, С. Стельмах).

Булінг (або цькування) в закладі освіти – це дії (або бездіяльність) суб'єктів освітнього процесу, які спричиняють психологічне чи фізичне насильство до особи зі сторони іншої особи або групи, а також цією особою до інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого заподіяно, чи може бути заподіяно, шкоду психічному або фізичному здоров'ю іншій особі (жертві, потерпілій/ому).

Ознаками булінгу є агресивна, негативна поведінка, часто/постійно повторювана; нерівність сили або влади (приниження, переслідування жертви, яка найчастіше характеризується спокійнимнеконфліктнимхарактером, нездатністю виявляти агресію, демонстративність). Як правило, жертвами булерів стають спокійні «домашні» діти.

У молодшому шкільному віці діти часто піддаються негативному впливу булінгу. Визначальними чинниками, які впливають на прояви булінгу в середовищі початкової школи є: високий рівень агресивності; біологічні фактори; умовивиховання у батьківській сім'ї; криза 7-річного віку, щопов'язана із підвищеним рівнем агресії, тривожності; занижена самооцінка дитини; виражені акцентуації характеру; низький статус учня, пов'язаний із спробамисамоствердження у групі однолітків та ін. Булінг може відбуватися на дитячих майданчиках та у класі. Можливі гендерні особливості у застосуванні булінгу молодшими школярами. Так хлопчики можуть частіше виявляти булінг, ніж дівчатка.

Для вивчення проявів булінгу в середовищі початкової школи доцільно застосовувати комплексний підхід у виборі методів діагностики: можливо використати інформаційні методи (бесіду, інтерв'ю), анкетування, спостереження за поведінкою та реакціями дитини під час обговорення теми булінгу в її житті, метод «Незакінчені речення» А. Гаврилової, асоціативне дослідження (К. Юнг), методики діагностики міжособистісних стосунків «Соціометрія» (Дж. Морено), методику А. Баса–А.Дарки для визначення рівня агресивності (прихильності) учнів щодо однокласників та ін.

З метою вивчення особливостей прояву булінгу середовищі початкової школи було проведено дослідження з учнями четвертих класів Житомирської ЗОШ №8. У дослідженні взяли участь 60 молодших школярів. Було використано

такі методики: «Соціометрія» (Дж. Морено) у певній модифікації для визначення симпатій / антипатій у колективі; методика А. Баса–А.Дарки для визначення рівня агресивності учнів щодо інших дітей; методики «Міжособистісні стосунки» Т. Лірі, «Рівень емпатійності» (В. Бойко) для виявлення здатності молодшого школяра виявляти співчуття і розуміння інших; методика дослідження рівня агресивності» (А. Асінгер).

За методикою «Соціометрія»(Дж. Морено), більшість дітей класу мають статус «переважаючого» (50%), частина (41%) – статус «знехтуваного», 9 осіб є «зірками». Коефіцієнт згуртованості – 0,33 – є свідченням того, що клас поділений на мікрогрупи та не має належного рівня згуртованості.

Результати дослідження за методикою вивчення рівня агресивності у школярів (А. Асінгер) показують, що для більшості респондентів притаманний помірний рівень прояву агресії у міжособистісних стосунках. Це є свідченням того, що учні здатні стримувати себе у певних ситуаціях, однак не завжди. Хлопці часто вдаються до проявів вербальної та фізичної агресії.

За методикою Т.Лірі з'ясовано, що вияв агресії у дівчаток співвідноситься із середнім рівнем, а, отже, вони здатні опановувати себе, мають достатні показники альтруїзму, товариськості, відкритості, характеризуються небажанням вступати у конфлікт, однак такі прояви є ситуативними. Такі показники є переважно середніми для дівчат і хлопців.

За методикою А. Баса–А.Дарки виявлено, що дівчатка схильні до вербальних проявів агресії (42%), хлопчики – фізичної (57%). Методика В. Бойка засвідчила, що емпатійні здібності більше проявляються саме у дівчаток, аніж у хлопчиків (на 15% у середньому), для яких властивий раціональний прояв емпатії та меншою мірою розвинене співчуття й співпереживання.

Шкільний булінг є серйозною проблемою, оскільки має негативні наслідки: соматичні (головні болі, розлади травлення, порушення діяльності серцево-судинної та імунної систем, блокує розумову діяльність), психологічні (тривожність, дратівливість, агресивність), соціальні (порушення спілкування, адиктивна поведінка, шкільна дезадаптація) порушення. Саме тому педагогічні зусилля мають бути спрямовані не лише на його подолання, а й профілактику.

Завданнями педагога з метою профілактики булінгу в учнівському середовищі є: формування у дітей розуміння про унікальність/неповторність кожної особистості; вироблення здатності до практичних дій під час виникнення небезпечної ситуації; формування умінь передбачати наслідки своїх учинків; створення безпечних умов для життєдіяльності дитини.

Реалізація цих завдань передбачає використання таких форм, методів і засобів профілактики булінгу, які матимуть відповідність віку, інтересам, потребам учнів, будуть посильними і зрозумілими для них, сприятимуть формуванню довіри до дорослих для того, щоб не боятися розповісти про прояви

булінгу в класі або серед сторонніх людей тощо, а також таких, які сприятимуть зниженню напруження, тривоги, страхів, невпевненості дитини.

До організаційно-педагогічних умов протидії булінгу в середовищі початкової школи нами віднесено: упровадження авторської програми «У єднанні – наша сила», а також відповідних форм, методів і прийомів; участь батьків і вчителів у діяльності з попередження та протидії агресивної поведінки у дітей молодшого шкільного віку; організація різних видів діяльності, спрямованих на набуття певних навичок поведінки, досвіду, самостійного пошуку виходів з непростих ситуацій, навчанню приймати виважені, продумані рішення.

Зміст, методи (вправи «Потік вітру», «Снігова куля», «Позитивне мислення», ігри «Відгадай емоцію», «Асоціація», робота в групах «Як опанувати стрес», «Ознаки психологічно благополучної людини» тощо) і засоби роботи за програмою позаурочних занять «У єднанні – наша сила» скеровувалися на корекцію негативних проявів у поведінці молодших школярів та формування дружніх відносин у колективі. На заняттях застосувалися різноманітні методики, цікаві вправи, ігри, методи групової та парної роботи з метою аналізу власної поведінки, емоцій, ставлень задля запобігання проявамагресії, роздратованості, конфліктності та ін., формування позитивного ставлення до інших, контролю та корегування своєї поведінки.

Марія ПІРЕН

Заслужений діяч науки і техніки України

професор, доктор соціологічних наук

кафедра педагогіки та соціальної роботи

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ В УПРАВЛІНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ ОСВІТЯНСЬКОГО НАУЧІННЯ ГРОМАДЯН

Не віддавайте за зло –

Добром людським зростаєте!

Щоб в світі радістю було –

Добром перемагаєте!

Григорій Васянович

Соціальний діалог в управлінській культурі соціальних служб територіальних громад сучасного українського суспільства є новим феноменом, який потребує сучасних підходів як для осмислення з позицій надбань країн ЄС з метою, порозуміння, так і для реалізації ефективного розвитку територіальних громад та гідного соціологічного захисту громадян. Будь-які позитивні